

Lekce 15,16

**Konjunktiv přezenta a konjunktiv imperfekta
ve větách hlavních**

Co je to „konjunktiv“?

Konjunktiv v češtině nemáme, a tak zvolme velmi pracovní a zjednodušený způsob, jak jeho základní funkci pochopit. Zatím jsme se v rámci sloves setkali aktivně s indikativem (v češtině obyčejný oznamovací způsob), imperativem (rozkazovací způsob) a infinitivem (neurčitek). Nejlepší je srovnat si konjunktiv s indikativem i proto, že stejně jako indikativ i konjunktiv se rozlišuje v rámci různých časů (přezenta, imperfekta, perfekta apod.). Zatímco indikativem mluvčí něco jednoduše a nezaujatě oznamuje (v těchto všech možných časech), tedy podává emočně nezabarvené, neutrální tvrzení, **konjunktiv oproti tomu má vždy „něco za lubem“**, tedy např. zprostředkovává kromě samotného sdělení i emoce mluvčího, prezentuje rozkaz, zákaz, přání, zkrátka **mluvčí v tomto případě chce sdělit něco ze svého subjektivního postoje**. Tímto způsobem můžeme zjednodušeně vystihnout funkci konjunktivu v hlavních latinských větách.

Ve vedlejších latinských větách: zde už konjunktiv v řadě případů nemá tento svůj původní význam subjektivního sdělení, ale vyjadřuje časovou závislost vedlejší věty na větě hlavní a celkovou podřízenost věty vedlejší vůči větě hlavní - o tom více až v 17. lekci 😊

nejprve konjunktiv prézenta v hlavních větách,

tedy subjektivní postoj mluvčího

Naučme se tvořit konjunktiv a přeložit ho, aniž by ještě figuroval v širším kontextu:

- Tabulka na s. 244 nám ukazuje přehled koncovek, které budeme používat. Rychle si je prohlédněte a zjistíte, že je lze rozdělit na dvě skupiny.

1. typ koncovek se týká **JEN sloves 1. konjugace** – kmenová samohláska, ta tučně zvýrazněná 😊, je **-e-**, celou koncovku tedy tvoří toto –e- + osobní přípona (m,s,t,mus,tis,nt,v pasivu pak r,ris,tur atd. – tyto přípony už znáte z indikativu). **Celá koncovka (např. – em,-es,-et) se napojí na slovesný přítentní kmen.** Nepoužíváme tedy žádné suffixy jako např. u indikativu imperfekta nebo futura, **jen měníme kmenovou samohlásku z „a“ (např. laudamus) na „e“ (tedy laudemus).**
2. typ koncovek se týká sloves **2.–4. konjugace**. Zde to funguje také tak, že se kmenová samohláska užitá v indikativu prézenta změní, avšak tentokrát se **změní naopak na samohlásku -a-** (např. z indikativu legis vytvoříme konjunktiv prézenta legas). **Pozor na 2. konjugaci**, kde nejde ani tak o změnu jako spíše **o přidání samohlásky „a“ k přítentní kmenové samohlásce „e“** (tedy indikativ prézenta je mones, konjunktiv prézenta moneas).

nepravidelné časování slovesa esse=být

Se slovesem **ESSE** jsou vždy potíže, takže i v tomto případě se musíme naučit zvláštní, tedy nepravidelné konjunktivní časování: s. 245

-sim, sis, sit, simus, sitis, sint

- pokud se sloveso „být“ - esse vyskytne ve složenině, potom standardně necháme předponu nezměněnu a časujeme jen sloveso být – např.
prosint, adsimus

...uznejte, jde to hezky 😊

Jak přeložím samotný konjunktiv přezenta?

Konjunktiv přezenta v základním významu vyjadřuje **přání nebo výzvu**, případně i důraznější výzvu, tedy rozkaz (ano, lze jím v relevantní situaci skutečně nahradit imperativ). Univerzálně lze toto vše vyjádřit pomocí české částice „**ať**“, ale jde to i jinak:

sim – ať jsem

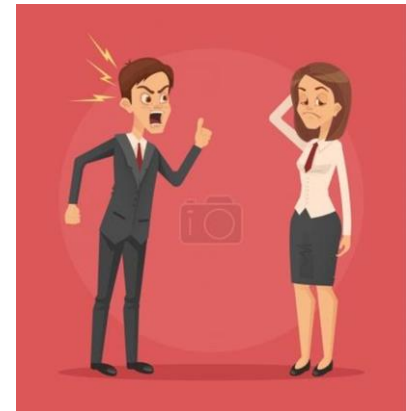
simus – ať jsme, buďme (nebo buďme!)

laudemus – ať chválíme, chvalme (nebo chvalme!)

ZÁKAZ:

Od této základní výzvy či přání se můžeme dostat až po rozkaz a potažmo i zákaz. A zde začíná konjunktiv přezenta doslova válcovat imperativ, neboť **od imperativu NELZE vytvořit zákaz**. Zákaz lze v klasické latině vyjádřit pouze pomocí konjunktivu, a to tak, že před něj dáme zvláštní zápornku „**ne**“,

např. laudemus – ať chválíme; ne laudemus – ať nechválíme, nechvalme!

tzv. práci věty

Pokud konjunktiv prézenta vyjadřuje přání, aby se něco stalo, nebo aby se něco nestalo, jsme jen krůček od toho, abychom vytvořili tzv. práci věty. Jde v nich v podstatě o to samé, jen ještě o něco lépe vystihují přání mluvčího, takže v českém překladu už mnohdy nepoužijeme částici „ať“, ale důraznější výraz „kéž“. V latině tomu odpovídá časté zdůraznění konjunktivního tvaru výrazem „**utinam**“ = „**kéž**“ (ačkoli není to nutnost), v záporném kontextu výrazem „**utinam ne**“ nebo pouze „**ne**“ = „**kéž ne**“. Každopádně jde vždy o vyjádření **přání splnitelného v přítomnosti** (nebo namířeného do budoucnosti), tedy vždy se ptejte, zda položené přání splňuje tuto charakteristiku:

např. **Utinam discas!** nebo **Discas!** = **Kéž se učíš!** (je to přání maminky, která se dívá na syna v pokoji a je reálné, že syn se skutečně v danou chvíli bude učit, syn drží knihu...)

záporná varianta: **Utinam ne discas!** nebo **Ne discas!** = **Kéž se neučíš!** (přání maminky, která potřebuje pomoci s nákupem, přičemž její syn, nadějný fyzik, stále leží v knihách, nicméně maminku má nakonec radši než fyziku a vypadá to, že mamince pomůže)

a nyní konjunktiv imperfekta v hlavních větách, opět subjektivní postoj mluvčího

Konjunktiv imperfekta nás neodvádí jako indikativ imperfekta do minulosti. Jeho hlavní funkcí je prezentovat irealitu, tedy neskutečný děj. V češtině tomu potom v překladu odpovídá podmiňovací způsob vyjádřený v rozmanitých výrazech slabikou „by“ – já bych, ty bys, my bychom, kdybychom apod. **Děj se situován do přítomnosti** – např. **Chodil bych (ted') do školy, ale (ted') je zavřená.**

→ tedy rozdíl konjunktivu prézenta a imperfekta:

konj. préz. – AŽ - **REÁLNÉ PŘÁNÍ**

konj. impf. – podmiňovací způsob – **NEREÁLNÉ PŘÁNÍ** nebo **jednoduše IREALITA** jako taková

Jak vytvořím konj. impf?

Velmi snadno:

vezmu si **infinitiv prézenta aktiva** (u deponentních sloves si jej hypoteticky vytvořím, ostatně tomu odpovídá tvar imperativu pro 2. osobu sg., např. hortare) a k tomuto infinitivu prézenta aktiva připojím osobní příponu (m,s,t,mus,tis,nt + v pasivu – r,ris,tur apod.)

→ laudare + m → laudarem=chválil bych

tzv. přací věty

Taková irealita v přítomnosti se může přetavit opět do tzv. přacích vět. Princip zůstává stejný jako u konj. prézenta, tedy pro zdůraznění přání použijeme latinský výraz **utinam**, v záporu **utinam ne** nebo **ne**. Jenže! Tentokrát nejde o přání, které lze v přítomnosti splnit, ale je to **přání, které s určitostí v přítomnosti splnit nelze**. Právě to je hlavní charakteristika přací věty s konj. impf.:

např. **Utinam plueret! nebo Plueret! = Kdyby pršelo!** (používejte pouze **jeden český podmiňovací výraz**, který upozorní na irealitu v přítomnosti, zde je to slovo „**kdyby**“; dívám se z okna ven a na obloze ani mráček)